

بررسی ظرفیت های گردشگری استان ایلام

در بخش گردشگری تاریخی و اکوتوریسم

کرمرضا میرزایی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

مقدمه

نیازمند نگرشی نظام مند (سیستمی) به تمامی موجودیت های مرتبط با مسئله و سپس فراهم ساختن زیرساخت های لازم برای پیاده سازی نتایج حاصل از نگرش فوق است [دارایی، ۱۳۸۴: ۱۵].

موقعیت، وسعت و آب و هوای ایلام

استان ایلام سرزمینی است با مساحتی بالغ بر ۱۹۰۴۴ کیلومتر مربع بین ۳۱ درجه و ۵۸ دقیقه تا ۳۴ درجه و ۱۵ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۴۵ درجه و ۲۴ دقیقه تا ۴۸ درجه و ۱۰ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار دارد. این استان، از شمال به استان کرمانشاه، از جنوب به استان خوزستان و عراق، از شرق به استان لرستان و از غرب به کشور عراق محدود است. طول مرز مشترک این استان با کشور عراق ۴۲۵ کیلومتر مربع است که از سومار شروع

ایلام با تمدن کهن، طبیعت چهار فصل و در اختیار داشتن صدها مؤلفه گردشگری، یکی از مناطق بدیع در حوزه گردشگری به شمار می آید. در بخش میراث فرهنگی می توان شهر تاریخی دوره ساسانی «دره شهر»، «چغا آهوان» مهران، سنگ نوشته های ننگه ی ارغوان، «قلعه سام» در شیروان، پل تاریخی گاومیشان دره شهر، و در بخش اکوتوریسم، مجموعه آثار طبیعی شامل چشمه ی آب گرم و غار خفناش دهلران، جنگل های تفریحی ارغوان و تجریان، غار طبیعی و تاریخی «سیوان کوه» بدره، «کبوتر لان» زرین آباد و دریاچه ی دوقلوی سیاه گاو و آبشارهای چمچه زرد، آبفای و چم آوارا مثال زد. همه ی این نمونه ها تنها بخشی از ظرفیت عظیم استان هستند که ایلام را به یکی از مستعدترین نقاط ایران برای توسعه ی صنعت گردشگری تبدیل کرده است. بررسی این موضوع و ارائه ی نظامی یکپارچه در این خصوص،

می شود و تا فکه و عین خوش خوزستان ادامه دارد [افشار سیستانی، ۱۳۶۶: ۵۵].

این استان با جمعیتی بالغ بر ۵۷۰ هزار نفر، هفت شهرستان به نام های ایلام، مهران، شیروان چرداول، دهلران، ایوان، دره شهر و آبدانان دارد [جغرافیای استان، ۱۳۷۸: ۶]. ایلام آب و هوای بسیار خوب و اقلیمی چهار فصل و دلپذیر دارد. سراسر استان دارای کوه ها، جنگل ها، دشت ها، رودخانه ها و بسیاری از زیبایی های طبیعی است. این سرزمین بر اساس شواهد تاریخی، از چندین هزار سال پیش محل زندگی مردمان ایلی و عشایری بوده و تمدن های در خور توجهی داشته است. استان ایلام دارای شهرها و آثار تاریخی فراوانی است. شهر دره شهر که در تاریخ از آن به «دازاشهر»، «سیمره» و «مهرگان کدک» یا «مهرجان قدق» نام برده شده است، جزو یکی از شهرهای دوره ی ساسانی به شمار می رود. در شیروان هم «سراب کلان» به عنوان دومین شهر دوره ی ساسانی، عظمت و اقتدار تاریخی و تمدن این دیار را نشان می دهد.

پیشینه ی تاریخی استان ایلام

به استناد مطالعات و کاوش های باستان شناسی صورت گرفته در این استان، به خصوص در تپه های «علی کش»، «چقا سفید»، «سبز»، «خزینه» و... در دهلران، و کز آباد و چشمه ماهی در هلیلان، کاوش های منسجم در قبرستان های دوران های تاریخی گذشته، و کاوش در شهر تاریخی دره شهر مربوط به قرن اولیه ی اسلامی، پیشینه ی تاریخی این استان را به هزاره ی هشتم ق. م می رساند که تا قرون اولیه ی اسلامی به صورت تداوم دوره ها ادامه داشته است [افشار سیستانی، ۱۳۷۲: ۵۰]. استان ایلام فروزان از تمدن دیر پای سرزمین ایلام باستان است. این استان بخشی از تمدن ایلام قدیم بوده که حدود ۳۰۰۰ ق. م به وجود آمده، تا سال ۶۴۰ ق. م به حیات خود ادامه داده و در دوران طلایی خود از اقتدار خاصی برخوردار بوده است. کلمه ی ایلام که در کتیبه های بابلی «آلام» یا «آلامتو» آمده، به قولی به معنی کوهستان یا کشور طلوع خورشید است.

این سرزمین به دلیل همسایگی با حوزه های همدان، کردستان، کرمانشاه، لرستان، و از همه مهم تر قرار گرفتن در آغوش شوش (خوزستان)، دارای آثاری مربوط به دوران های ماد، هخامنشی، سلوکی و اشکانی است که متأسفانه پژوهش های چندانی در این زمینه صورت نگرفته است. در دوره ی ساسانیان، سرزمین ایلام امروزی را ایالت های «مهرجان قدق» با مرکزیت «سیمره» و «ماسبدان» با مرکزیت «شیروان» تشکیل داده بود که پس از تصرف مسلمین، آن را «سرزمین جبال» یا «کوهستان» نامیده اند. ایالت جبال با مرکزیت سیمره جزو حیطه ی حکومتی بغداد و بصره بوده که تا نیمه ی اول قرن چهارم هجری به حیات خود ادامه داده است و پس از وقوع زلزله ای به سال ۳۴۴ ه. ق، برای همیشه از بین رفت و تا دوران قاجاریه اطلاعاتی از آن در دست نیست. در این دوره، با ورود

حسین قلی خان ابو قداره و پسرش غلامرضا خان به عنوان والی به منطقه ی پشتکوه، بار دیگر این منطقه رونق گرفت [آرشیو سازمان میراث فرهنگی، ۱۳۷۷: ۳۰].

تعیین مسیرهای گردشگری با محوریت آثار تاریخی در استان

استان ایلام مکانی بن بست و یا انتهای کشور در این بخش نیست. این منطقه نزدیک ترین مسیر به استان های جنوبی و بهترین مسیر برای ورود به کشور عراق برای ترانزیت کالا و رفت و آمد زوار عتبات عالیات محسوب می شود که سیل ورود زوار به منطقه و خروجی های کالاهای صادراتی به عراق، دلیلی برای این ادعاست. تعدد آثار تاریخی - فرهنگی مربوط به دوره های گوناگون تاریخی در جای جای این مناطق، به شرط برنامه ریزی صحیح، حجم بازدید از منطقه را افزایش خواهد داد. در این میان، هم مرز بودن با استان های کرمانشاه، لرستان و خوزستان که در حال حاضر از قطب های مهم گردشگری و اقتصادی در حوزه ی غرب و جنوب غرب هستند، سبب ترقی این منطقه خواهد بود؛ به شرط این که راهکارهای مناسبی اتخاذ شوند. بر این اساس می توان راه هایی را به قرار زیر برای ورود به مناطقی که دارای ظرفیت های تاریخی طبیعی هستند تعریف کرده و با ادامه ی مسیر به طرف مرکز استان، آن ها را به سطح استان گسترش داد. طبیعت زیبای این مسیرها با جاذبه های خاص، خستگی را از گردشگران دور خواهد کرد و از آن جا که در این مسیرها، جاده ها در حال بهسازی هستند، این روند در آینده بهتر خواهد شد.

مسیر شماره ی ۱: این مسیر از طرف شمال استان و به صورت دو مسیر متفاوت وارد مرکز استان می شود:

الف) مسیر جاده ی حمیل تنگ قیر، شیروان چرداول، شهر ایلام و پس از آن به طرف مهران.

ب) مسیر گردنه ی قلاج، شهر ایوان، مرکز استان و پس از آن شهر مهران که در حال حاضر تمامی تردها از این مسیر، به دلیل در دست ساخت بودن مسیر الف، در حال انجام هستند.

مسیر شماره ی ۲: این مسیر از شرق استان و از مسیر ترانزیت بین المللی لرستان و خوزستان وارد دره شهر می شود و پس از آن در یک مسیر به طرف مرکز استان ادامه می یابد. این مسیر بهترین راه عبور گردشگران تاریخی است.

مسیر شماره ی ۳: این مسیر از طرف جنوب شرقی استان و از سمت خوزستان وارد شهر آبدانان می شود و پس از آن به دره شهر، مرکز استان می رسد. حسن این مسیر، نزدیکی آن به شهرهای دزفول و شوق، دو شهر تاریخی خوزستان است.

مسیر شماره ی ۴: این مسیر نیز از سمت جنوب شرقی استان و از سمت خوزستان به شهر دهلران می رسد و پس از عبور از شهر مهران، وارد مرز مهران می شود و یا به مرکز استان وارد می گردد. در حال حاضر تنها راه ارتباطی استان و راه ترانزیت کالا از مرکز استان به خوزستان همین مسیر است [محمودیان ۱۳۸۱: ۸۵].

مسیر برتر عبور گردشگر، با هدف توسعه گردشگری و با محوریت راه کربلا

تردد مسافری و زوار در مسیر شماره ۱ (گردنه ی قلاجه ایلام و مهران) در سال های پیش، گواه آن است که برترین مسیر عبور گردشگر با محوریت راه کربلا، فعلاً مسیر مذکور است. برتری این مسیر موقعیت شهر مهران و نزدیکی آن به پایانه ی مرزی باعث شده است، مرکز استان از صنعت گردشگری کمترین بهره راداشته باشد. در واقع، شاید نزدیکی ایلام به مهران این موضوع را به یک معضل تبدیل کرده است. چرا که به سبب فقدان امکانات بهینه ی رفاهی در مرکز استان، نبود مراکز فرهنگی و هنری چون موزه یا حتی نمایشگاهی در سطح شهر، فقدان بازارچه های شکلی در آن، و در یک کلام آمادگی نداشتن مرکز استان برای پذیرایی از مسافرین به معنای عام، اکثر قریب به اتفاق مسافرین ترجیح می دهند که به جای توقف در مرکز استان،

دره شهر

راهی مقصد نهایی شوند. علاوه بر این، به دلیل نبود امکانات رفاهی بین راهی در طول مسیر ایلام به مهران، مسافرین این مسیر را فقط به عنوان مسیر تردد انتخاب می کنند. در صورتی که حداقل با مرمت آثار تاریخی در این مسیر، چون سنگ نوشته های تخت خان و احیا و محوطه سازی قلعه ی کنجان چم، و نیز با آموزش کادر ناوگان زمینی در خصوص چگونگی تردد در این مسیر، می توان مشکل را تا حدودی برطرف کرد. این موضوع شامل ورودی های استان از طرف عراق به ایلام نیز می شود [همان، ص ۱۱۰].

ویژگی ها و جاذبه های اکوتوریستی ایلام

استان ایلام کوه های عظیم و طولی دارد که عمر آن ها از دوره ی اول تا چهارم زمین شناسی است و از جمله ناهمواری های سلسله جبال زاگرس هستند. در حاشیه ی غربی این رشته کوه ها، چین خوردگی هایی موازی در جهت شمال غربی به جنوب شرقی امتداد یافته اند. از رشته کوه های اصلی ایلام، کبیر کوه، مانشت کوه، دینار کوه، سیاه کوه، لنه، چرمین، شیرازول، کوه سرخ، شلم، سلسله جبال حمزین و بسیاری از کوه های دیگر را می توان نام برد. مجموعه ی این کوه ها به همراه جنگل های متنوع، بر جاذبه های طبیعی و اکوتوریستی استان افزوده است.

این سرزمین با اقلیم متنوع و آب و هوای بسیار مساعد، دارای رودخانه های متعددی شامل سیمه، گدارخوش، کنجانچم، جنگوله میمه، دورج، گاوی گنگیر، کانی شیخ، چم چرداول، سراب کلان و کلم است که در داخل استان جریان دارند. قسمتی از این رودخانه ها پشت سدها و آب بندها ذخیره می گردد و بخش مهمی از آن، پس از مشروب ساختن زمین های کشاورزی کشاورزی استان ایلام، به خوزستان و عراق سرازیر می شود. بر اساس آمار و اطلاعات موجود، پوشش جنگل های استان ۱۷۰۰۰۰۰ هکتار است که ۵۰۰۰۰۰ هکتار آن را جنگل و مراتع مشجر و ۱۲۰۰۰۰۰ هکتار آن را مراتع غیر مشجر تشکیل می دهند.

بهترین مسیر برای توسعه ی صنعت گردشگری تاریخی در سطح استان

بهترین مسیر برای گردشگری تاریخی در استان ایلام، به منظور رونق گردشگری، مسیرهای شماره ۲ و ۳ هستند و با برنامه ریزی درست می توان ورودهای این حوزه ها را به حوزه های جانبی و در کل به استان ختم کرد. مسیر شماره ۲ که از جاده ی بین المللی خوزستان - لرستان منشعب می شود و به فاصله ی ۳۵ کیلومتر به شهرستان دره شهر می رسد، از ابتدای ورود به حوزه ی دره شهر بر روی رودخانه ی سیمه به بنای عظیم گاومیشان برخورد می کند. در ادامه ی این مسیر، آثاری چون تنگه ی بهرام چوبین، قلعه های شیخ مکان، آثار کل یزید، قلعه های جمشیدآباد، پور اشرف، جهانگیرآباد، بنای چهارطاقی آثار هزار درب و قلاع گل و از همه مهم تر شهر تاریخی سیمه قرار دارند. همه ی این آثار قابل بازدید هستند و غیر از چند مورد که در مسیر جاده قرار دارند، بقیه ی این آثار در بافت شهری واقع شده اند. این مورد با افزودن جاذبه های طبیعی و مزارع کشاورزی، از امتیازات مهم این حوزه ی تاریخی به شمار می آید.

مسیر شماره ۳ نیز که اختصاصاً از خوزستان منشعب می شود و از طریق پل کرخه و دشت عباس به حوزه ی آبدانان می رسد. هر چند طولانی تر از مسیر شماره ۲ است، اما به دلیل وفور آثار تاریخی شامل بناها و تپه ها در حوزه ی گرمسیری مورموری و جاذبه های طبیعی و بکر آن در این دشت، دارای اهمیت خاصی است. پس از این، مسیر وارد دشت سراب باغ و از آن جا وارد شهر آبدانان می شود. در این مسیر آثار تاریخی سراب باغ، آثار تاریخی و دریاچه ی دوقلوی سیاه گاو، شهر تاریخی جولیان، قلعه ی هزارانی، بنای پشت قلعه امامزاده پیرمحمد و در داخل شهر آبدانان، قلعه ی هزار درب و امامزاده صیدصلاح الدین، از جمله آثار ارزشمند محسوب می شوند.

گله‌داری و دام‌پروری و زندگی ایللی و عشایری در قسمت‌های کوهستانی و دشت در قالب حرکت از ایل‌های زنگنه و جمیر، ترکاشوند، سنجایی و زوله از استان‌های کرمانشاه، همدان و لرستان در فصولی از سال رونق دارد. زندگی عشایر و ایلات آمیخته با طبیعت زیبای استان و چشم‌اندازهای زیبای خدادادی، نظر هر بیننده را به خود جلب می‌کند.

نمونه‌هایی از جاذبه‌های اکوتوریستی استان الف) شکارگاه‌های استان

استان ایلام دارای شکارگاه‌های طبیعی فراوانی است؛ از جمله شکارگاه‌های مانشت، شیرازول، قلازنگ، سیوان بدره، سیاه‌کوه، بولی، قلندر، گچان، مله‌گون، مله‌پنجاو، ولنتر، ورزین، انارک بولی، اله خدا در سیوان، زمزمان، اناران، شالیان و کاوران، نخجیر، پشته‌شوهان، بان رحمان، هور و کور، زرنگوش، گاو میشان، پشته مهتابی، ماژین و ارتفاعات کبیر کوه و... که توسط سازمان حفاظت محیط زیست حفظ و نگهداری می‌شوند. در این شکارگاه‌ها انواع حیوانات وحشی مثل گرگ، کفتار، گراز، پلنگ، خرس و روباه و پرندگانمانند هوبره، میش مرغ، کبک، دال، و... به وفور یافت می‌شوند.

ب) غارها

در طبیعت زیبای ایلام، غارهای فراوانی وجود دارند که بعضی از آن‌ها تاریخی‌اند و سایر آن‌ها زیبایی‌های خدادادی هستند؛ مانند: غار خفاش دهلران، غار کُنا آقاخان کبیر کوه، غار ابدالان مانشت، غار طلسم ایوان، غار انفجاری کله جو ایوان، غار ملک و غار کیوتران در روستای آگره بید زرین‌آباد، غار مزاره آبدانان، غار پیشه‌دار از دهلران، غار زینگان صالح‌آباد، غار چل سین شیروان، غار بره زرد سیوان کوه بدره و ده‌ها غار شگفت‌انگیز دیگر [درخشنده، ۱۳۷۷: ۲۰].

پدیده‌های نادر طبیعی در ایلام

۱. غار خفاش در دهلران
۲. چشمه قیر روان دهلران
۳. تپه آگرواش بولی
۴. دریاچه‌ی دوقلوی سیاه‌گاو آبدانان
۵. آب گرم معدنی دهلران
۶. غار زینگان

تنوع جاذبه‌های اکوتوریستی استان

- مردم‌شناسی، روستاگردی و آداب و رسوم محلی؛
- اکوتوریسم کوچ؛
- صنایع دستی و دستاوردهای عشایری؛
- بازی‌های بومی و محلی؛
- سرودهای محلی و ادبیات شفاهی؛
- دامنه‌نوردی، شکار و صید، طبیعت‌درمانی، کوه‌نوردی و

غارنوردی.

بررسی وضعیت فعلی گردشگری و بیان چشم‌انداز آتی آن حضور گردشگران داخلی

اطلاعات جمع‌آوری شده از هتل‌های استان ایلام نشان می‌دهد که ورود مسافران و گردشگران داخلی به استان ایلام در سال ۱۳۸۱ به اوج خود رسید و دوباره از سال ۱۳۸۲ به بعد سیر نزولی پیدا کرد. ورود مهمانان داخلی به هتل‌ها، از سال ۱۳۷۵ با آهنگ رشد ملایمی شروع شد، «اما در سال ۱۳۷۷ رو به کاهش گذاشت و در سال ۱۳۸۰ به حداقل خود رسید که نشان‌دهنده‌ی عدم ثبات و پایداری بازار گردشگری داخلی و تأثیرپذیری آن از حوادث اخیر خاورمیانه، همانند جنگ عراق با آمریکا است [پور اشرف، ۱۳۸۵: ۵۳].

حضور گردشگران بین‌المللی

تاکنون این استان درصد بسیار کم و ناچیزی از گردشگران بین‌المللی وارد شده به ایران را جذب کرده است. بر اساس آمار و ارقام موجود، استان ایلام تا سال ۱۳۸۰ هیچ گردشگر بین‌المللی نداشته است. تنها در سال ۱۳۸۰، «چهار گردشگر بین‌المللی در هتل‌های این استان اقامت کرده‌اند. اما این رقم در سال ۱۳۸۱ به ۲۹۷۲ نفر، در سال ۱۳۸۲ به ۲۹۷۴ نفر و در سال ۱۳۸۳ به ۷۵۸ نفر رسید [همان، ص ۴۰].

چشم‌انداز آتی

چشم‌انداز گردشگری استان ایلام به این صورت در نظر گرفته شده است: این استان به عنوان مرکز صنعت گردشگری در منطقه‌ی غرب شناخته شود. البته رسیدن به این جایگاه برای استان ایلام یک موضوع چالشی محسوب می‌شود. زیرا از یک طرف با توجه به قابلیت‌های استان در زمینه‌ی گردشگری این زمینه دست‌نیافتنی نیست و از طرف دیگر، با توجه به ضعف‌ها و کاستی‌هایی که در این زمینه وجود دارند، «باید تلاش‌ها و اقدامات فراوانی برای نزدیک شدن به چنین چشم‌اندازی صورت پذیرد. البته باید توجه داشت که رسیدن به این چشم‌انداز به حاکمیت یک سلسله اصول و ارزش‌ها نیاز دارد که عبارت‌اند از: ۱. تعهد به مشتری و مهمان‌نوازی؛ ۲. توجه به ویژگی‌های منحصر به فرد استان؛ ۳. تعهد هم‌زمان به همکاری و رقابت؛ ۴. ارج نهادن به اثرات محیطی و اجتماعی ناشی از گردشگری؛ ۵. تعهد به سرمایه‌گذاری بلندمدت [همان، ص ۸۵].

گردشگری در مسیرهای چهارگانه‌ی ایلام

مسیر شماره ۱

- قلعه‌ی تاریخی کنجانچم مربوط به ویان پشتکوه؛
- محل پرورش شتر مرغ در کنجانچم؛
- غار طبیعی زینگان صالح‌آباد؛
- زیارتگاه امام‌زاده علی صالح؛

- سنگ نوشته‌ی تخت‌خان در مسیر ایلام - مهران مربوط به والیان پشتکوه؛
 - جنگل سرسبز ماربره در مسیر ایلام - مهران؛
 - قلعه‌ی والی کاخ فلاحتی و سنگ نوشته‌های دوران والیان پشتکوه در شهر ایلام؛
 - تنگ ارغوان با جنگل‌های طبیعی منحصر به خود در کنار شهر ایلام؛
 - موزه‌ی مردم‌شناسی در کاخ والی ایلام؛
 - کارگاه بافت فرش و گلیم در شهر ایلام؛
 - موزه‌ی طبیعی حفاظت محیط‌زیست در ایلام.
- مسیر شماره‌ی ۲ (مهران به دهلران و خوزستان)
- زیارتگاه سیداکبر و امام‌زاده عباس در دهلران؛
 - مجموعه آب‌های گرم غار خفناش، و چشمه قیر روان دهلران.

هنوز ناشناخته‌اند. از آثار تاریخی، فرهنگی و طبیعی ایلام، قلعه‌ی والی کاخ فلاحتی، منطقه‌ی جنگلی شش‌دار و کوه قلاقران، پارک جنگلی پردیس، حیات وحش و پارک جنگلی و پناهگاه‌های صخره‌ای سراب کلان واقع در بخش شیروان دارای ارزشی خاص هستند. در گذشته، پادشاهان ساسانی از جمله انوشیروان، عمارت‌های باشکوهی در این منطقه ساخته‌اند: از جمله: قلعه‌های هزارانی، سه‌کسان، سام، اسماعیل‌خان، چکربولی‌چوار، تاریخی‌چوار (قلا)، والی، زینل (زبیده)، شیخ‌مکان، میرغلام‌هاشمی (سیکان)، هزار در، ارمو، پنج برابر مورموری (قلعه‌ی تاجمیر)، شیخ (شهاق)، آسمان‌آباد دوله شیروان، جهانگیرآباد، میمه زرین‌آباد، جوق ملکشاهی، هره قلووس، پیردمی‌می، سپس مورموردی، لرغه، قلعه و دژکوه خرّمه چرداول [وصالی، ۱۳۸۶: ۵].

تأثیرات فعالیت‌های گردشگری بر اقتصاد استان

به‌طور کلی می‌توان گفت: توسعه‌ی گردشگری هم اثرات مثبت و هم اثرات منفی در محیط اقتصادی استان ایلام دارد. اثرات مثبت آن عبارت‌اند از: ۱. ایجاد فرصت‌های شغلی اضافی یا جدید؛ ۲. ایجاد منبع درآمد جدید؛ ۳. ایجاد درآمد ارزی جدید یا اضافی؛ ۴. ایجاد درآمد دولتی جدید یا اضافی؛ ۵. سرمایه‌گذاری جدید در امور زیربنایی تسهیلات و خدمات گردشگری؛ ۶. تقویت پیوند بین صنایع و ایجاد تنوع در اقتصاد استان از طریق تقویت و افزایش تقاضا برای کالا و خدماتی که در همان ناحیه تولید و عرضه می‌شوند؛ ۷. کمک به توزیع وسیع‌تر درآمد و فرصت‌های شغلی؛ ۸. ارتقای سطح زندگی مردم.

اثرات منفی آن نیز عبارت‌اند از: ۱. نشت بیش از حد درآمد به دلیل سهم زیاد واردات که ناشی از نبود یا ضعف سیاست‌های جای‌گزینی واردات است؛ ۲. تورم زیاد زمین و قیمت که ناشی از برنامه‌ریزی و توسعه‌ی غیرحساس و رقابت برای به دست آوردن زمین و منابع دیگر استان است؛ ۳. از بین رفتن ارزش بلندمدت اقتصادی سایر صنایع؛ ۴. جابه‌جایی جمعیت‌های محلی، رواج انگوری افراطی مصرف، و تسریع نابرابری اجتماعی بین جوامع محلی استان [الوانی و پیروزبخت، ۱۳۸۵: ۲۰۵].

نتیجه‌گیری

در درون طبیعت بکر و ناشناخته‌ی ایلام، زندگی ایلی و عشایری، حرکت گله‌های گوسفند در مسیرها و بسیاری دیگر از این موهبت‌ها، برای گردشگران داخلی و خارجی بسیار جذاب‌اند و چنانچه برنامه‌ریزی‌های دقیقی انجام گیرند، طبیعت‌گردی، آشنایی با مردمان بومی استان و شرکت در آداب و رسوم آن‌ها، سبب جذب و جلب گردشگران خارجی، به ویژه جذب گردشگران عرب می‌شود که از مسیر بین‌المللی مهران به ایران سفر می‌کنند.

می‌توان استان ایلام را به‌عنوان استان مبدأ در کریدور گردشگری معرفی کرد و در ایامی از سال، اکوتوریسم و طبیعت‌گردی را به این استان

- مسیر شماره‌ی ۳ (ایلام به دره شهر)
- تنگه‌ی طبیعی رازیانه در منطقه‌ی بدره به دره شهر؛
 - چاه زمزم به قطر دهانه‌ی حداقل ۵۰۰ متر در روستای جابر دره؛
 - آبشار چشمه زرد در مسیر دره شهر؛
 - آبشار ماربره در دره شهر؛
 - آثار شهر تاریخی دوره‌ی ساسانی دره شهر به‌عنوان بزرگ‌ترین شهر تاریخی دوره‌ی ساسانی در ایلام؛
 - آثار قلعه‌های اشرف، میرغلام، جهشیدآباد و آثار تاریخی تیغن و پل تاریخی گاومیشان روی رودخانه‌ی سیمره؛
 - زیارتگاه بابا سیف‌الدین ازمو و در کنار آن، درختان کهنسال نظر کرده‌ی (مقدس) تاریخی؛
 - زیارتگاه کلم بدره.

- مسیر شماره‌ی ۴ (ایلام به شیروان چرداول - ایلام به گردنه‌ی قلاجه)
- جاذبه‌های طبیعی پشت تونل آزادی؛
 - آثار بافت روستایی مناطق شیروان چرداول؛
 - آثار شهر تاریخی سراب کلان؛
 - زیارتگاه پیرحسین در زنجیره‌ی علیا و قاسم در شیروان؛
 - زیارتگاه سیدعبدالله در سراب ایوان؛
 - زیارتگاه حاجی حاضر در ایوان؛
 - آثار متعدد تاریخی نظیر تپه‌ها، قلاع، باغات و پل‌های تاریخی در مناطق ایوان و شیروان چرداول؛
 - تفریحگاه دالاهو، گردنه‌ی رنو، پشت تونل رنو و تفریحگاه خوران ایوان [درخشنده، ۱۳۷۳: ۵۸ و ۶۰].

مکان‌های دیدنی تاریخی ایلام

وجود قلعه‌ها و مکان‌های دیدنی و جاذبه‌های تاریخی استان، از تاریخ پرآوازه‌ی آن حکایت دارد که بعضی از آن‌ها شناخته شده‌اند و بعضی

اختصاص داد که در پی آن، زمینه‌ی آمدن جهانگردان متخصصان و محققان به استان فراهم خواهد آمد. به علاوه، این امر نتایجی به شرح زیر را دربر خواهد داشت:

- توسعه‌ی اکوتوریسم در مناطق کوهستانی که دست‌رسی به آن نیازمند همکاری و مشارکت تمامی دست‌اندرکاران و مسئولین استان است، به‌عنوان توسعه‌ی پایدار شکل می‌گیرد.
- زمینه‌ی سرمایه‌گذاری و جذب سرمایه‌گذاران بخش خصوصی به استان فراهم می‌آید.
- اشتغال‌زایی فراوانی ایجاد می‌شود؛ زیرا در ازای ورود هر گردشگر خارجی، حداقل پنج شغل ایجاد می‌شود.
- صنعت گردشگری رونق می‌گیرد و ارزآوری مناسبی ایجاد می‌شود.
- از کوهستان استفاده‌ی بهینه می‌شود و مسافران زیبایی‌ها و دیدنی‌های طبیعت ایلام را به چشم خود می‌بینند.
- مسافرانی که به‌عنوان گردشگر به ایلام می‌آیند، چه خارجی و چه داخلی، می‌توانند سفیران خوبی برای معرفی ایلام به دیگران باشند و با توجه به زمینه‌ی مساعدی که وجود دارد، اکوتوریسم و طبیعت‌گردی در استان رونق ویژه‌ای پیدا می‌کند.
- تورهای شکار، کوه‌نوردی، دامنه‌نوردی، صخره‌نوردی، آب‌درمانی و ماهی‌گیری شکل می‌گیرند.
- مردم روستاها و عشایر، استفاده‌ی مطلوبی از نظر اقتصادی و فرهنگی، از گردشگری می‌برند. [خسروی‌پور و دیگران، ۱۳۷۷: ۱۶].

پیشنهادات

- مهیا ساختن جاذبه‌ها و ایجاد زیرساخت‌های مناسب.
- معرفی هر چه بیشتر جاذبه‌های اکوتوریستی، تاریخی و فرهنگی استان ایلام در قالب سی‌دی، کتاب، فیلم و... و نیز تبلیغات رادیویی و تلویزیونی.
- تأمین امکانات لازم برای سرمایه‌گذاران بخش خصوصی و مساعدت دولت در این زمینه، به منظور ایجاد امکانات پذیرایی و اقامتی اعم از هتل، هتل رستوران.
- تهیه‌ی امکانات لازم برای سرمایه‌گذاران بخش خصوصی و مساعدت دولت در این زمینه، به منظور ایجاد امکانات پذیرایی و اقامتی اعم از هتل، هتل رستوران.
- تهیه‌ی برنامه‌های گردشگری توسط متولیان امر در قالب برنامه‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت.
- ایجاد و راه‌اندازی کنسول‌گری در تهران، به منظور توقف حداقل ۴۸ ساعته‌ی مسافران در ایلام و تهران. این اقدام باعث جذب مسافران به گل‌های گردشگری خواهد شد.
- ایجاد امکانات بهداشتی و پذیرایی، اعم از استراحتگاه، نمازخانه، پارکینگ و سرویس‌های بهداشتی در طول راه‌های استان.
- مساعدت و همکاری سازمان‌ها با سازمان میراث فرهنگی کشور به‌منظر تسهیل در جذب گردشگران.

- معرفی طبیعت ایلام به صورت مستند به هم‌وطنان و مردم سایر کشورها.
- معرفی آداب و سنت‌های مردم ایلام به گردشگران.
- ایجاد شبکه‌ی راهنمای گردشگران در مرز مهران.
- تهیه‌ی نقشه‌ی راهنمای اکوتوریستی استان ایلام با مشخصات کامل.
- مهیا کردن پارک‌های طبیعی و تفریحگاه‌های جنگلی مسیرهای گردشگری ایلام.

- تأسیس موزه‌ی حیات وحش ایلام.
- ایجاد تأسیسات رفاهی در کنار آب‌های گرم معدنی.
- ایجاد پایگاه‌های کوهستانی، رفاهی و پذیرایی در چند مسیر کوهستانی ایلام.
- استفاده از کارشناسان هیئت کوه‌نوردی و غارنوردی سازمان تربیت‌بدنی در اجرای برنامه‌های گردشگری.
- تأسیس شکارگاه و پرورش شکار در دامنه‌ی کبیرکوه، در مسیر ایلام به دره‌شهر، به منظور جلب گردشگران.
- همکاری و هماهنگی با دفاتر گردشگری و متولیان امور به منظور اعزام گروه‌های گردشگری تور کوهستان به ایلام.
- برپایی تورهای شکار، تور بازدید از عشایر، تور بازدید از روستاهای نمونه، تور بازدید از حرکت عشایر کوچنده در مسیرهای گردشگری ایلام.
- معرفی غذاهای محلی و وارد کردن آن‌ها به فهرست غذای غذاخوری‌ها.

- معرفی دستاوردهای صنایع دستی عشایری.
- برنامه‌ریزی به منظور بازدید از کارگاه‌های تولید بافت قالی و گلیم در ایلام.
- تکمیل، مرمت و راه‌اندازی چند منطقه‌ی نمونه‌ی گردشگری با امکانات کامل در شهرستان‌های استان.
- استفاده از بلد راه و راهنمایان و آموزش آن‌ها به منظور راهنمایی مسافران [درخشنده، ۱۳۸۵: ۸].

منابع

۱. افشار سیستانی، ایرج. نگاهی به ایلام. نشر هنر، ۱۳۶۶.
۲. جغرافیای استان ایلام. وزارت آموزش و پرورش (کتاب درسی). ۱۳۷۸.
۳. پوراشرف، یاسان‌الله. طرح جامع گردشگری استان ایلام. ۱۳۸۵.
۴. حبیب‌الله محمودیان. راه‌های باستان ایلام در دوران تاریخی. ۱۳۸۱.
۵. گزارشات پژوهشی بررسی و شناسایی بهستان‌شناسی حوزه‌ی تاریخی استان، ارسش سازمان میراث فرهنگی. ۱۳۷۷.
۶. درخشنده، سید محمد. ایلام بهشت گمشده. مرکز تحقیقات و مطالعات ایران‌گردی و جهان‌گردی. ۱۳۷۳.
۷. _____ «ایلام گنجینه‌ی ناشناخته». نشریه‌ی فرهنگ و ارشاد اسلامی. ۱۳۷۷.
۸. _____ طرح چارچوب بندی نظری طرح‌های توریسم عشایر ایران. ۱۳۸۲.
۹. _____ عروس زاگرس. ۱۳۷۳.
۱۰. وصالی، اسماعیل. برخی موانع در رشد صنعت گردشگری در ایران و ایلام. ۱۳۸۶.
۱۱. درخشنده، سید محمد. نقش اکوتوریسم (بوم‌شناسی) در توسعه‌ی گردشگری استان ایلام با تأکید بر جاده‌ی کرپلا. ۱۳۸۵.
۱۲. افشار سیستانی، ایرج. ایلام و تمدن دیرینه‌ی آن. سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. ۱۳۷۲.